

MİRASIN PAYLAŞILMASI SÖZLEŞMESİ VE BUNUN ARABULUCULUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE CONTRACT OF SHARING OF THE INHERITANCE AND ITS APPROPRIATENESS TO THE MEDIATION

Miray ÖZER DENİZ*

Makale Bilgi

Gönderilme: 07/10/2019
Kabul: 30/01/2020

Anahtar Kelimeler

Mirasın
Paylaşılması,
Paylaşma
Sözleşmesi,
Arabuluculuk,
İrade Serbestisi,
Miras Hukuku.

Article Info

Received: 07/10/2019
Accepted: 30/01/2020

Keywords

Partition of The Estate,
Contract of Division,
Freedom of Will,
Mediation,
Inheritance Law.

Özet

Mirasın paylaşılması, miras ortaklığının sona erme biçimlerinden biridir. Mirasın paylaşımı mahkeme kararıyla veya iradi olarak yapılabilir. Mirasın sözleşmeyle paylaşılabilmesi için tüm mirasçılardan bu yönde anlaşması gerekir. Mirasın paylaşılması sözleşmesinde irade özgürlüğü prensibi esastır. Bu ilke kapsamında, öncelikle paylaşma her zaman istenebilir. Ayrıca, paylaşmanın ne şekilde yapılacağına dair hükümler emredici nitelikte değildir. Bir başka deyişle, hem mirasbırakan hem de mirasçılar, mirasın paylaşımı konusunda irade serbestisi prensibine dayanarak kendi kurallarını belirleyebilirler. Miras hukukunda genellikle birden fazla taraf vardır. Bu durum, özellikle mirasçılara ulaşmayı ve mirasın mahkeme aracılığıyla paylaşılmasını zorlaştırır. Dolayısıyla, genelde uygulamada miras davaları oldukça uzun sürmekte ve epey masraflı olmaktadır. Bu noktada, yargılama süresini ve masrafını azaltmayı amaçlayan arabuluculuk yönteminin mirasın paylaşımına elverişliliği değerlendirilmelidir. Arabuluculuk yöntemi, gönüllülük ve bağımsızlık esasına dayanır ve sürece yargı yolundan daha esnektir. Gerek mirasçılar gerekse mirasbırakanın alacaklıları bakımından, mirasın paylaşılmasının uzun süren dava yerine kısa sürede daha esnek çözümler sunan arabuluculuk yöntemiyle yapılması her taraf için daha yararlı olacaktır.

Abstract

The share of inheritance is one of the ways of termination of the community of heirs. Division can be made by voluntarily or judicial. Voluntarily division is required unanimous approval of heirs. The principle of freedom of will is essential for the contract of division. According to that principle, the division can be asked anytime. Also, the provisions of division in the Civil Law are not binding for the parties. Thus, both heirs and deceased can order their own rules of partition. Usually, there are multiple parties in Heritage Law. Therefore, reaching heirs and judicial division last for a long time. This results in a long and costly process. In this point, mediation should be regarded because of its practical and less costly advantages. The meditation method is based on voluntarism and independence and is more flexible than the judiciary. In terms of both the heirs and the creditors of the inheritance, it will be more beneficial for all parties to share the heritage by mediation method, which provides more flexible solutions in a short time, rather than the long-lasting case.

I. GİRİŞ

“Paylaşma” kavramı, miras hukuku bakımından, mirasa konu mal veya nesnelere bölünmesi paylaşılması veya eski deyişle taksimidir. Bir malın paylaşılmasının sebeplerinin başında, malın birden çok sahibinin olması gelir. Miras hukukunda, terekedeki malların paylaşmaya konu olabilmesi için öncelikle birden çok mirasçının varlığı gerekir¹.

Mirasbırakanın ölümü ile birlikte, mirasçılar bir bütün olarak intikale elverişli hak ve borçlara külli halef olarak sahip olurlar². TMK m.640’ a göre, birden çok mirasçının varlığı halinde, mirasçılar ölüm anından itibaren tereke üzerinde elbirliği ile malik olurlar. Elbirliğiyle mülkiyette, mirasçılar tereke üzerinde belirli bir paya değil; terekenin tamamı üzerinde hakka sahip olurlar³. Bu sebeple, mirasçılar tereke üzerindeki her işlemi birlikte yaparlar. Miras ortaklığı, miras paylaşılınca kadar devam eder⁴.

Türk hukukunda mirasın paylaşılması⁵, hem dar hem geniş anlamda paylaşmayı içine alacak şekilde düzenlenmiştir. Mirasın geniş anlamda tasfiyesi, miras ortaklığını sona erdirecek tüm işlemleri ifade eder. Mirasın dar anlamda tasfiyesi ise tereke içerisindeki mal ve hakların fiilen paylaşılmasıdır⁶. Paylaşmanın amacı, terekede yer alan ve elbirliği ile malik olunan değerlerin her birinin mirasçılar arasında bölüşülüp paylaşılmasıdır⁷.

Mirasın paylaşılması sürecinde bazı ilkeler esastır. Mirasın paylaşılmasına hâkim ilkelerden birincisi irade özgürlüğü ilkesidir⁸. Aslında bu ilke, iki farklı konuyu kapsar. İlk olarak, bu ilke kapsamında mirasçılar, mirası diledikleri gibi paylaşabilirler⁹. Bir diğer deyişle, mirasçılar, oybirliği ile olduğu sürece, mirasbırakanın tasarruflarını dahi değiştirip kendi anlaştıkları gibi paylaşım yapabilirler¹⁰. İkinci olarak, paylaşma engeli bulunmadığı sürece, mirasçılar istedikleri zaman mirasın paylaşılmasını talep edebilirler. Dilerlerse ölümün üstünden 3 ay ya da 3 sene geçebilir. Paylaşma talebinin bir zamanaşımı süresi yoktur¹¹. Mirasçılar, dilerler ise paylaşma yapmadan miras ortaklığına devam edebilmesine (*ortaklığa devam özgürlüğü- olumsuz özgürlük*) denilir¹².

İkinci ilke eşitlik ilkesidir¹³. TMK m.646 ve 649’ a göre, mirasçılar terekedeki tüm değerler üzerinde eşit hakka sahiplerdir¹⁴. Bunun anlamı, mirasçının kadın veya erkek olmasının, evlilik içi ve dışı doğmuş olmasının, atanmış veya yasal mirasçı olmasının bir önemi olmamasıdır¹⁵. Bu

¹ ACAR, Faruk: “Miras Hukukunda Paylaşma Kuralı”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), 2006, s.121.

² SEROZAN, Rona/ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.95; SARI FİDAN, Özlem: Miras Ortaklığı, Adalet yayınları, Ankara 2016, s.6; EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.538.

³ SARI FİDAN, s.6; SEROZAN/ENGİN, s.561; OZANEMRE YAYLA, Hatice Tolunay: Mirasın Paylaşılması, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s.11; MAMÜK, Damla: “Mirasın Paylaşılmasında Mirasçıların İrade Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün İstisnaları”, Ankara Barosu Dergisi, 2013/2, s.319; ERGÜNE, Mehmet Serkan: “Terekedeki Münferit Mallar İçin Kısmi Paylaşma Davası Açma İmkânının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Legal Yayınları, İstanbul, 2012, s.1063; DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut: Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015, s.8.

⁴ Mirasın paylaşılması, miras ortaklığını sona erdiren sebeplerden biri olmakla birlikte tek sebep değildir. Terekede hiç aktif olmaması, elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete veya başka bir ortaklığa dönüştürülmesi, yalnızca bir tane mirasçı kalması da miras ortaklığını sona erdirir. SEROZAN/ENGİN, s.562; OZANEMRE YAYLA, s.15-16; SARI FİDAN, s.109 vd.

⁵ Eski MK’da “paylaştırılması” kelimesi kullanılmakta idi; ancak yeni TMK “paylaşma” terimini kullanmaktadır.

⁶ ACAR, s.123.

⁷ İNAN, Ali Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hakan: Miras Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s.567; DURAL/ÖZ, s.468; ACAR, s.122; Doktrindeki diğer tanımlar için bkz. OZANEMRE YAYLA, s.21 vd.

⁸ Yargıtay 2. HD E: 2012/108, K: 2012/20426, T: 05.09.2012; Yargıtay 2. HD, E: 2011/8159, K: 2011/8580, T:17.05.2011. corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

⁹ Yargıtay 16. HD, E: 2002/533, K: 2002/315 T: 28.01.2002. corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

¹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı kararına göre oybirliğinin yanı sıra tüm mirasçılarının paylaşmaya katılımı zorunludur. E: 2009/8-371 K: 2009/409 T: 07.10.2009. corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

¹¹ Paylaşmanın her zaman istenebilmesinin istisnaları olabilir. Bu istisnalar, kanundan, mahkeme kararından, mirasbırakanın paylaşım kurallarından veya mirasçıların kendi anlaşmalarından kaynaklanabilir. Bknz, OZANEMRE YAYLA, s.46.

¹² ACAR, s.124.

¹³ Yargıtay 3. HD, E: 2014/3792, K: 2014/10912 T: 02.07.2014. corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

¹⁴ ÖZÜĞÜR, Ali İhsan: Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku Cilt: 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.1577.

¹⁵ Zira eski dönemde, kadın- erkek mirasçılar ile evlilik içinde ve dışında doğan çocukların miras payları birbirinden farklıydı. SEROZAN/ENGİN, s.41.

ilkeye göre, mirasçılarının pay oranlarının ne olduğunun dahi bir önemi yoktur; 1/4'lük pay sahibi ile 1/32'lik pay sahibinin paylaşma talep etme bakımından aynı haklara sahiptir¹⁶. Miras hukukundaki “denkleştirme” kurumu da mirasçılarının eşit olduğunun bir göstergesidir.

Kanun eşitlik ilkesine iki istisna öngörmüştür. Bu istisnalar, sağ kalan eşin mirasçılığı (TMK m.652) ve tarımsal arazilerin miras yoluyla intikalidir¹⁷. Aile konutu ve ev eşyasının sağ kalan eşe özgülenmesini düzenleyen TMK m.652, mirasın paylaşılması kurallarının içinde yer almaktadır¹⁸. Her iki istisna bakımından kanunda paylaşım kuralı düzenlenmiştir. Bu her iki istisnanın detaylı açıklaması kanuni paylaşım başlığı altında incelenecektir.

Mirasın paylaşılmasında üçüncü ilke ise aynen paylaşım ilkesidir¹⁹. Buna göre, tereke içerisinde yer alan malvarlıklarının, koşullar imkân verdiği ölçüde aynen paylaşılmasına çalışılır²⁰. Aynen paylaşımın mümkün olmadığı hallerde ise TMK m.653'e göre bu mallar satılır veya miras payına mahsup edilmek üzere bir mirasçıya özgülenir. Bu ilke de yine mirasçılarının oybirliğiyle anlaşması halinde bertaraf edilebilir²¹.

Bir diğer ilke ise bilgi verme ilkesidir. TMK m.646/3'e göre, tereke mallarına zilyet olan veya mirasbırakana borçlu bulunan mirasçılar, paylaşım sırasında bu konuda eksiksiz bilgi vermekle yükümlüdürler. Ayrıca TMK m.649/2 uyarınca, mirasçılar, mirasbırakan ile aralarındaki ilişkiler hakkında paylaşımın eşitliğe ve adalete uygun olması için göz önüne alınması gereken bütün bilgileri birbirlerine vermekle yükümlüdürler. Bu ilkenin öngörülme amacı, kanun koyucunun, terekedeki mal ve haklar hakkında tarafların tam ve doğru bilgi sahibi olmalarını istemesidir²². Mirasçılarının, bildirim yükümlülüğüne aykırı davranışları ise tazminat sorumluluğuna yol açar²³. Bu yükümlülük, mirasbırakanın iradesiyle ortadan kaldırılamaz²⁴. Özetle, mirasın paylaşılması bu ilkeler gözetilerek yasal ve atanmış mirasçılar arasında dava yoluyla veya sözleşmeyle yapılabilir.

II. PAYLAŞMA KURALLARI

A. Kanuni Paylaşım Kuralları

Paylaşım kuralları, terekedeki malvarlıklarının mirasçılara ne şekilde dağıtılacağını belirleyen kurallardır²⁵. Bu kurallar, Medeni Kanunda belirlendiği gibi, mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufu ile de belirlenebilir. Bunun yanında, mirasçılar, ölümüne bağlı tasarrufta veya kanunda yer verilen paylaşım kurallarını oybirliği ile anlaşarak bertaraf edip, kendi anlaşmalarına göre terekeyi paylaşabilirler²⁶. Bu, mirasın paylaşımına hâkim olan iradilik ilkesinin bir sonucudur. Türk Medeni Kanunu, birtakım paylaşım kuralları öngörse de bunların hiçbiri emredici nitelikte değildir. Dolayısıyla, gerek mirasbırakan gerekse mirasçılar bu kuralları dışarda bırakıp kendi paylaşım kurallarını belirleyebilirler.

Kanuni olarak düzenlenen paylaşım kurallarından birisi sağ kalan eşin miras payının belirlenmesidir. Kanun koyucu, sağ kalan eşe hem mal rejiminin tasfiyesinden dolayı hem de miras hukukundan kaynaklı birbirine benzer hak tanımıştır. TMK m.652'ye göre, eşlerden birinin ölümü halinde tereke malları arasında ev eşyası veya eşlerin birlikte yaşadıkları konut varsa; sağ kalan eş, bunlar üzerinde kendisine miras hakkına mahsuben mülkiyet hakkı tanınmasını isteyebilir. Haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya mirasbırakanın diğer yasal mirasçılardan birinin istemi üzerine, mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınmasına da karar verilebilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

¹⁶ DURAL/ÖZ, s.469.

¹⁷ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.545.

¹⁸ TMK m.652 “Eşlerden birinin ölümü halinde tereke malları arasında ev eşyası veya eşlerin birlikte yaşadıkları konut varsa; sağ kalan eş, bunlar üzerinde kendisine miras hakkına mahsuben mülkiyet hakkı tanınmasını isteyebilir. Haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya mirasbırakanın diğer yasal mirasçılardan birinin istemi üzerine, mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınmasına da karar verilebilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

¹⁹ Yargıtay 14. HD, E: 2014/13185 K: 2015/7202 T: 29.06.2015; Yargıtay 14. HD, E: 2014/8778 K: 2014/13158T: 20.11.2014 corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

²⁰ SEROZAN/ENGİN, s.590.

²¹ DURAL/ÖZ, s.473.

²² GINALI, Ayşe: “Mükellefin Ölümü Halinde Mirasçılarının Sorumluluğu”, İstanbul SMMMO Mali Çözüm, (103), İstanbul, 2011, s.235.

²³ SEROZAN/ENGİN, s.590.

²⁴ SEROZAN/ENGİN, s.590.

²⁵ OZANEMRE YAYLA, s.67;

²⁶ Mirasçılarının bu haklarının kaynağı, Medeni Kanun'daki ilgili hükümlerin tamamlayıcı nitelikte hukuk kuralı olmasıdır. OZANEMRE YAYLA, s.67; DURAL/ÖZ, s.471.

mirasçılardan birinin istemi üzerine, mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınmasına da karar verilebilir. Sağ kalan eşin aile konutu ve ev eşyasının kendisine özgülenmesini talep etme hakkı, sağ kalan eşe sıkı sıkıya bağlı, kullanılması seçimlik ve mirasçılara karşı yöneltilmesi gereken bir haktır²⁷.

Söz konusu maddenin uygulanabilmesi için öncelikli olarak evliliğin ölüm ile sona ermesi gerekir. Eşlerden birinin ölümünden önce evlilik başka bir nedenle sona ermiş ise eski eş bu haktan yararlanamayacaktır. Bu haktan yararlanabilmek için aile konutu ve ev eşyalarının tereke içinde yer alması gerekir²⁸. Ayrıca sağ kalan eşin, bu haktan yararlanabilmesi için mirasçı sıfatına haiz olabilmesi gerekir²⁹. TMK m.652/2'ye göre, “*Mirasbırakanın bir meslek veya sanat icra ettiği ve altsoyundan birinin aynı meslek ve sanatı icra etmesi için gerekli olan bölümlerde, sağ kalan eş bu hakları kullanamaz. Tarımsal taşınmazlara ilişkin miras hukuku hükümleri saklıdır.*” Bizim de katıldığımız görüşe göre, tarımsal arazilerine ilişkin düzenleme dışındaki hükümler emredici değildir³⁰. Bu iki halde sağ kalan eşin mirasçı sıfatıyla sahip olduğu hak sınırlanmıştır. Ancak görüldüğü gibi, genel hatlarıyla kanun koyucu, sağ kalan eş, diğer mirasçılara göre biraz daha fazla koruyucu bir hüküm öngörerek ona miras payına mahsuben seçimlik hak tanımıştır³¹. Kanun koyucunun sağ kalan eşe, mirasçılardan eşitlik ilkesinden ayrılarak daha farklı bir hak tanımının başlıca nedeni, sağ kalan eşin eski yaşantısına devam edebilmesi imkânının tanınmasıdır³². Sağ kalan eş, her iki hükme dayanamaz; mutlaka mal rejiminden veya miras hukukundan kaynaklanan haklarından birini seçmek zorundadır³³.

Kanunda öngörülen paylaşma kurallarından bir diğeri ise TMK m.653' te yer alan bütünlük oluşturan eşya, aile belgeleri ve özel anı değeri olan eşyanın özgülenmesidir. Maddeye göre, mirasçılardan birinin karşı çıkması halinde, nitelikleri veya özgüledikleri amaç gereği bir bütünlük oluşturan eşya birbirinden ayrılamaz³⁴. Aile belgeleri ile aile için özel anı değeri olan eşya³⁵, mirasçılardan birinin karşı çıkması halinde satılamaz. Bu eşya kategorisine malvarlığı değeri çok yüksek olan bir eşya girebilir. Örneğin, mirasbırakan ünlü biriye onun hatıra defteri, resmi, bir müzik eseri gibi eşyalar hem aile için özel anı değerine sahiptir hem de malvarlığı değeri olabilir. Yine de bu durum, onun madde kapsamından çıkmasını engellemez. Mirasçılar arasında anlaşmazlık çıkarsa sulh hâkimi, yerel adetleri, adet yoksa kişisel durumları göz önünde tutarak bu eşyanın, payına mahsup edilmek veya edilmemek suretiyle mirasçılardan birine özgülenmesine ya da satılmasına karar verir³⁶.

Değerinde azalma olmaksızın bölünemeyen tereke değerine ilişkin kural da kanuni paylaşma kurallarından birisidir. 5403 sayılı Kanunda değişiklik yapan 6537 sayılı Kanun, tarım arazilerine ilişkin TMK' nun 659-668. maddelerini yürürlükten kaldırmıştır. Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünüp küçük parçalara ayrılarak zamanla tarımsal arazi niteliğini kaybetmesini önlemek ve tarımsal faaliyetlerin devamını sağlamanın yanında, tarımsal ekonominin gelişebilmesi adına, miras yoluyla intikal halinde farklı bir düzenleme öngörmüştür. Buna göre, terekede ekonomik bütünlüğe sahip bir tarım arazisi varsa bu tarım arazisi, talep halinde, ehil mirasçıya özgülenmelidir³⁷. TMK' da yer almasa da terekenin içinde tarım arazisi mevcutsa ve bu tarım arazisi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından belirlenen asgari

²⁷ ŞENOCAK, Zariye: “Miras Hukukunda Sağ Kalan Eşin Aile Konutunun ve Ev Eşyasının Özgülenmesini Talep Etme Hakkı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 25(2), Haziran 2009, s.103.

²⁸ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.547.

²⁹ GEZDER, Ümit: “Mirasın Paylaşılmasında Aile Konutunun ve Ev Eşyasının Sağ Kalan Eşe Özgülenmesi”, İÜHFM, LXV(2), s.239.

³⁰ TMK m.652'in emredici olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre TMK m.652 miras hukukunu tamamlayan emredici nitelikte bir hükümdür. Aksi görüşe göre ise TMK m.652'nin emredici nitelik taşımadığıdır. Tartışmalar için bkz. ŞENOCAK, s.122.

³¹ DURAL/ÖZ, s.499 vd.; ŞENOCAK, s.101.

³² GEZDER, s.241.

³³ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.547.

³⁴ Burada kastedilen, kullanım amaçları bakımından ayrıldıkları zaman bir anlam ifade etmeyecek sofa takımı gibi eşyalardır. Ayrıldıklarında malvarlığı değerlerinin de azalması gerekmez. DURAL/ÖZ, s.495.

³⁵ DURAL/ÖZ, s.498.

³⁶ Mirasçılar itiraz etse dahi hâkimin özgüleme kararı geçerlidir. DURAL/ÖZ, s.497; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.567; EREN/YÜCER Aktürk'e göre, TMK m.653'ün yasaklayıcı ifadesi üzerine kural olarak hâkimin bu eşyaların satışına karar verememesi gerekir. EREN/YÜCER AKTÜRK, s.555.

³⁷ ERDOĞAN, Kemal: “Tarım Arazilerinin Miras Yoluyla İntikali”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(1), Yıl 2016, s.123-179, s.138, EREN, Fikret/BAŞPINAR, Veysel: Toprak Hukuku, Ankara 2017, 170 vd.

miktardan az ise artık bu arazi hukuken bölünemez nitelikte kabul edilecektir³⁸.

Bir diğer paylaşım kuralı ise TMK m.654'te yer alan hükümdür. Maddeye göre, mirasbırakanın bir mirasçısındaki alacağı, paylaşım sırasında o mirasçının payına mahsup edilir. Paylaşımın daha kolay ve pratik olabilmesi için kanunda yer alan bu hüküm, mirasçılardan kanuni paylaşım kuralıdır. Bu hüküm, ayrıca diğer mirasçılara, borçlu mirasçıya takip veya dava açmadan alacağına kavuşabilir³⁹.

TMK' da yer almamakla birlikte, Kat Mülkiyeti Kanunu'nda paylaşmaya ilişkin bir kural yer alır. KMK m.10'a göre, kat mülkiyetine konu olmaya elverişli bir gayrimenkul üzerindeki ortaklığın giderilmesi davalarında, mirasçılardan veya ortak maliklerden biri, paylaşımın, kat mülkiyeti kurulması ve bağımsız bölümlerin tahsisi suretiyle yapılmasını isterse, hâkim, o gayrimenkulün mülkiyetinin, 12'nci maddede yazılı belgelere dayanılarak kat mülkiyetine çevrilmesine ve paylar denkleştirilmek suretiyle bağımsız bölümlerin ortaklara ayrı ayrı tahsisine karar verebilir.

B. Mirasbırakanın Paylaşım Kuralları

Kanun koyucu, mirasbırakana da terekesine ilişkin paylaşım kuralları belirleme hakkı tanımıştır. Mirasbırakan, yaptığı bir ölüme bağlı tasarruf ile terekenin bir süre paylaşılmamasını isteyebilir⁴⁰. Örneğin, mirasbırakanın vasiyetnamesinde, mirasın torunu 18 yaşına gelinceye kadar paylaşılmamasını kaleme alabilir. Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf ile vasiyeti yerine getirme görevlisi ataması durumunda, mirasçılardan yine de kendi paylaşım kurallarını uygulayabilecekleri hususu tartışmalıdır. Bazıları, mirasbırakanın artık kendi paylaşım kurallarının vasiyeti yerine getirme görevlisi tarafından uygulanacağını; bazıları ise her halde mirasçılardan oy birliğiyle kendi paylaşım kurallarını belirleyebileceklerini savunmaktadır. Bizce, mirasçılardan oy birliğiyle anlaşılabilirlerse, vasiyeti yerine getirme görevlisi atanmış olsa dahi, mirasbırakanın paylaşım kuralları bertaraf edilebilir⁴¹.

Sağ kalan eşe aile konutu ve ev eşyasının özgülenmesine ilişkin TMK m.652 bakımından mirasbırakanın paylaşım kuralı öngörebilmesinin de değerlendirilmesi gerekir. Yukarıda açıklandığı gibi, TMK m.652 sağ kalan eşin bazı hakları tanıyarak ve bunun nedeni sağ kalan eşin biraz daha korumasıdır. Sağ kalan eşin korunması mirasbırakana karşı değil mirasçılara karşıdır⁴². Dolayısıyla, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf ile aile konutu ve ev eşyası üzerinde farklı bir paylaşım kuralı benimseyebilir. Ancak tekrar belirtmek gerekirse, mirasçılardan ve sağ kalan eşin oy birliğiyle anlaşarak, mirasbırakanın aile konutu ve ev eşyası bakımından istenen paylaşım kuralını bertaraf etmeleri mümkündür.

Bununla beraber, mirasbırakanın kural belirlemesi sınırsız değildir. TBK m.27 atfıyla ve TMK m.515 gereğince, ölüme bağlı tasarrufla, mirasçılara mirasın paylaşılmamasını öngöremez. Bu şekilde yapılan bir ölüme bağlı tasarruf "iptal edilebilir" olup, mirasçılara bağlamayacaktır⁴³.

C. Mirasçılardan Paylaşım Kuralları

Mirasbırakanın belirli paylaşım kuralları öngörmesi durumunda⁴⁴ dahi, mirasçılardan oy birliğiyle bu kuralı ortadan kaldıracaklardır. Örneğin, mirasçılardan için mirasın paylaşılması zorunlu değildir; dolayısıyla elbirliği ortaklığı istedikleri kadar sürebilir. Miras hukukundaki elbirliği mülkiyeti, mirasçılardan birinin paylaşım talebine kadar devam edebilir.

Buna ek olarak, mirasın tamamının paylaşılmadan sadece münferit malların paylaşılması da mümkündür⁴⁵. Miras hukukundaki irade serbestisi prensibi gereği, mirasçılardan her zaman mirasın paylaşılmasını talep edebilirler. Mirasçılardan sahip olduğu bu hak, zamanaşımına uğramaz

³⁸ Aynı görüşte, EREN/BAŞPINAR, s.162.

³⁹ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.549.

⁴⁰ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.559.

⁴¹ DURAL/ÖZ, s.472.

⁴² ŞENOCAK, s.125.

⁴³ SEROZAN/ENGİN, s.591; MAMÜK, s.324.

⁴⁴ Bunların ön vasiyet mi paylaşım kuralı mı olduğuna dair tartışmalar için bkz. OZANEMRE YAYLA, s.87 vd.; SEROZAN/ENGİN, s.648.

⁴⁵ OZANEMRE YAYLA, s.95; SEROZAN/ENGİN, s.645; ERGÜNE, s.1068 vd

ve miras ortaklığı sürdükçe devam eder⁴⁶. Bununla beraber, nadir de olsa paylaşım talep etmeden sürüp gidebilen miras ortaklıklarına da rastlanabilir; ancak bu durum, elbirliği mülkiyetinin zor yönetiminden dolayı oldukça istisnai bir durumdur.

D. Paylaşmanın Ertelenmesi

Her ne kadar mirasçılarının her zaman paylaşmayı talep etme hakları olsa da paylaşmanın ertelenmesi söz konusu olabilir. Bunların bir kısmı hâkim kararıyla bir kısmı da kanuni bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. Kanuni bir zorunluluk olan ertelenme halleri şu şekilde sıralanabilir.

- Öncelikle, TMK m.643/1' e göre, mirasçılar arasında cenin varsa mirasın paylaşılması için ceninin doğması beklenir⁴⁷. Ceninin varlığının mirasın paylaşılmasının ertelenmesine sebep olabilmesi için iki şart gerekir. Birinci olarak, mirasçılar arasında bir cenin olması ve ikinci olarak bu ceninin yasal veya atanmış mirasçı olması gerekir⁴⁸. Buna göre, örneğin mirasbırakan, kızı hamile iken ölmüş ise yasal mirasçısı kızı olacağından cenin olan torunun doğmasının beklenmesi gerekmez.

- Bir diğer ertelenme sebebi ise TMK m.649/3 uyarınca, tereke borçlarının ödenmesi veya güvenceye bağlanması talep edilmiş ise bunların ifa edilene kadar beklenmesidir⁴⁹.

- TMK m.642/3' e göre, paylaşmanın derhal yapılması, paylaşım konusu malın değerinin azalmasına yol açacaksa, mirasçılardan birinin talebi ve sulh mahkemesi hâkiminin kararıyla paylaşılma ertelenir. Örneğin, terekedeki bir arazinin yakınlarına yeni bir yerleşim merkezi kurulacak ve bu arazinin değerini arttıracaksa, paylaşmanın ertelenmesi gündeme gelebilir⁵⁰. Mirasın paylaşılmasını erteleyecek olayın, bir mirasçının tahmininden çok objektif bir veriye dayanması gerekir⁵¹. Burada, duruma göre, piyasa ve ekonominin dikkatle incelenip güncel verilere dayanılarak karar verilmesi gerekir.

Bunların dışında mirasçılar, sözleşme özgürlüğü ilkesi uyarınca, mirasın paylaşılmasını erteleme sözleşmesi yapabilirler. Buna, “uzatılmış miras ortaklığı” veya “mirasın paylaşılmasının ertelenmesi” denir⁵². Miras paylaşılmasının ertelenmesi kısa süreli olabileceği gibi uzun süre için de olabilir. Ancak doktrindeki görüşe göre, çok uzun süreler için erteleme yapılacak ise miras ortaklığının şekil şartlarına uygun olarak aile malları ortaklığına veya adi ortaklığa geçirilmesi uygun olur⁵³.

III. MİRASIN PAYLAŞILMASI

Mirasın paylaşılması, yukarıda değinildiği gibi, miras ortaklığını sona erdiren sebeplerden biridir. Mirasçılar, mirası tamamen veya kısmen paylaşabilirler. Mirasın tamamen paylaşılması durumunda, miras ortaklığı sona erer⁵⁴. Mirasın kısmi paylaşılması durumunda ise bazı mirasçılar malları paylaşıp miras ortaklığından ayrılır iken diğer mirasçılar miras ortaklığına devam ederler.

Mirasın paylaşımına, öncelikle mirasçı veya kök sayısına bakarak payların belirlenmesiyle başlanır. Mirasçılar, miras paylarını kendileri belirleyebilecekleri gibi sulh hukuk mahkemesine başvurarak miras paylarının belirlenmesini talep edebilirler. Bu şekilde miras payları belirlendikten sonra, terekedeki hak ve malların hangi paya isabet ettiği bulunmalıdır. Daha sonra, terekenin özgülmesi aşamasına geçilir. Tereke içerisinde yer alan mal ve hakların hangi mirasçıya özgülüneceği belirlenir. Mirasçılar bunu kendi aralarında anlaşarak belirleyebilecekleri gibi mahkemeye de başvurabilir.

Mirasın paylaşılması aynen paylaşma veya anlaşma ile paylaşma olabilir⁵⁵. Aynen paylaşma durumunda, tereke içerisindeki hak ve malların aynen taksimi yapılır. Anlaşma ile

⁴⁶ SEROZAN/ENGİN, s.593; OZANEMRE YAYLA, s.45.

⁴⁷ Mirasçılar anlaşarak dahi cenin doğmasından önce miras paylaşımını yapamazlar; yapmışlarsa dahi cenin tam ve sağ olarak doğarsa, tekrar yapmaları gerekir. DURAL/ÖZ, s.485; GENÇCAN, Ömer Uğur: Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.743.

⁴⁸ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.561.

⁴⁹ SEROZAN/ENGİN, s.593; OZANEMRE YAYLA, s.46 vd.

⁵⁰ MAMÜK, s.322.

⁵¹ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.562.

⁵² EREN/YÜCER AKTÜRK, s.559.

⁵³ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.559.

⁵⁴ ÖZUĞUR, s.1578.

⁵⁵ İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.568.

paylaşma halinde ise mirasçılar terekedeki mal ve hakları oybirliği ile yazılı bir sözleşme yaparak paylaşırlar. TMK m.676' ya göre, mirasçılar arasında payların oluşturulması ve fiilen alınması veya aralarında yapacakları paylaşma sözleşmesi mirasçıları bağlar. Başka bir deyişle, mirasçılar terekeyi ya elden paylaşır ya da paylaşma sözleşmesiyle paylaşabilir.

Elden paylaşma için öncelikle, tüm mirasçıların katılımı ve paylaşma konusunda oybirliğiyle anlaşmaları gerekir. Daha sonra anlaşma üzerine, taşınır eşyalar için mülkiyetin geçirilmesi amacıyla zilyetliklerin devri, taşınmazlar için taşınmazların tescili, alacaklar bakımından da devir sözleşmesi gerekir.

Elden paylaşma yapılamazsa, mirasçılar kendilerini bağlayacak yazılı bir paylaşma sözleşmesi yapabilirler⁵⁶. Paylaşma sözleşmesi, borç doğuran bir sözleşmedir. Dolayısıyla, üzerinde anlaşılan malvarlıkları kendiliğinden karşı tarafa geçmez⁵⁷. Paylaşma sözleşmesinin varlığına rağmen mirasçılardan biri diğerine teslim veya tescilden kaçınıyorsa, ifa davası açılabilir.

Miras paylaşma sözleşmesinin geçerli olması için yazılı olması yeterlidir⁵⁸. Adi şekilde yapılan paylaşma sözleşmesiyle terekede yer alan taşınmazların devrinin mümkün olması, taşınmaz mülkiyetini nakil borcu doğuran sözleşmelerin resmi şekilde yapılması kuralına istisnadır⁵⁹. Bu istisna, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında “*Miras taksim sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasını yeterli gören MK'nin 611/2. maddesi, Noterlik Kanunu'nun 89. maddesine nazaran daha özel bir hükmüdür. Bu yönden de Medeni Kanun'un bu özel hükmüne göre, yazılı olarak yapılan "miras taksim sözleşmesini" geçerli kabul etmek zorunludur.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu karar uyarınca, tüm mirasçıların oybirliğiyle adi yazılı şekilde yapılan paylaşma sözleşmesine dayanarak taşınmazlar bakımından tescil davası açılabilir⁶⁰.

IV. PAYLAŞMANIN SONUÇLARI

TMK m.679' a göre, mirasçıların her biri diğer mirasçılara karşı satış hükümlerine göre sorumludur. Dolayısıyla, paylaşma sonucu, bir eşyanın ayıplı çıkması veya zapt edilmesi halinde, satış hükümleri kıyasen uygulanır⁶¹. Ancak doğal olarak, borçlar hukukunun satış sözleşmelerine ilişkin her hükmü, miras hukukundaki mirasçılar arasındaki ilişkiye uygulanamaz⁶². Örneğin, TBK m.227' de düzenlenen dönme ve bedel indirimi, miras hukukuna uymayan ve uygulanamayacak hükümlerdendir.

Bunun yanında, TMK m.679 hükmü düzenleyici bir hukuk kuralıdır. Paylaşmanın yapılmasında olduğu gibi, paylaşma sonraki sorumluluğun belirlenmesi konusunda mirasçılar kendi aralarında farklı karar verebilirler. Mirasçılar, kendi aralarında yapacakları sözleşme ile paylaşmadan sonra birbirlerine olan sorumluluklarını TBK m.214 ve m.221 çerçevesinde, ortadan kaldırılabir veya azaltabilir⁶³.

Mirasçılar, paylaştıkları alacakların varlığı ve geçerliliği bakımından ise diğer mirasçılara karşı garanti vermiş kabul edilirler⁶⁴. Kural olarak, mirasçılar, tereke borçlarından paylaşmadan sonraki beş yıl süre ile şahsi ve müteselsil olarak üçüncü kişilere karşı sorumlu olurlar. Ayrıca, TMK m.679/2'ye göre, borsaya kayıtlı kıymetli evrak dışında, alacağın mirasçılar hakkında mahsup edilen miktarı için borçlunun ödeme gücünden adi kefil gibi sorumlu olurlar. Mirasçılar bakımından üçüncü kişilere olan bu sorumluluk her halükarda geçerlidir⁶⁵.

⁵⁶ Mirasçılar arasında sınırlı ehliyetsiz var ise yasal temsilcisi onun adına imzalar; eğer vesayet altında olan bir mirasçı var ise ayrıca vesayet makamından izin alınması gereklidir. Sulh mahkemesi, sadece kayyumun katılmasına da karar verebilir. DURAL/ÖZ, s.477.

⁵⁷ DURAL/ÖZ, s.478.

⁵⁸ İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.568; GENÇCAN, s.1413.

⁵⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı Esas: 1980/5, Karar: 1980/3, Tarih: 26.11.1980, corpus.com.tr (ET: 01.05.2019)

⁶⁰ Bu karar ise TMK m.716 uyarınca mülkiyeti kendiliğinden karşı tarafa geçirir.

⁶¹ DURAL/ÖZ, s.523; EREN/YÜCER AKTÜRK, s.628; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.608.

⁶² EREN/YÜCER AKTÜRK, s.628.

⁶³ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.628.

⁶⁴ GENÇCAN, s.1460.

⁶⁵ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.634; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.609.

V. MİRASIN PAYLAŞILMASININ ARABULUCULUĞA ELVERİŞLİLİĞİ

A. Arabuluculuk Kavramı

Arabuluculuk, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁶⁶'nin “tanımlar” başlıklı 2. maddesinde, “sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemini ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır⁶⁷.

Arabuluculuk, karşılıklı anlaşmaya dayalı ve yaratıcı çözüm odaklı bir yöntemdir. Yargıda çözümlenebilecek uyuşmazlıkları, zamandan ve masraftan tasarruf ederek çözmeyi sağlar. Arabuluculuk sürecinin iradi olması, tarafların sürece başlama⁶⁸ ve sürecin devam etmesinde zorunlu olmaması anlamına gelir. Bunun yanında, arabuluculuğu yargılama yolundan ayıran en önemli farklılıklardan bir tanesi de sürecin gizli olmasıdır. Gizliliğin birden çok boyutu vardır. Birinci olarak, arabuluculuk müzakereleri davadan farklı olarak aleni değildir. Görüşmelere, tarafların bizzat kendileri veya iradi temsilcileri katılabilir. Bunun dışında bir kişinin görüşmeye katılabilmesi için tarafların izin vermesi gerekir. Gizliliğin bir diğer boyutu da müzakereye katılanların sır saklama yükümlülüklerinin olması ve müzakereler sırasında ileri sürülen ikrar, ibra ve iddiaların ileride kullanılmamasıdır⁶⁹. Bu da, tarafların daha rahat olmasını sağlar.

B. Arabuluculuğun Miras Hukukuna Uygunluğu

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) m.1/2' de hangi uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğu açıklanmıştır. Buna göre, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuk uygulanır⁷⁰.

Miras hukuku, irade serbestisinin en fazla olduğu ve gerek mirasçıların gerekse mirasbırakanın üzerine serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkların söz konusu olabileceği bir alandır. Mirasın paylaşılması konusunda yukarıda da değinildiği gibi iradilik esastır⁷¹. Mirasçıların oybirliği ile anlaşması halinde, kanuni düzenlemeler ile mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf ile öngördüğü paylaşma kuralları bertaraf edilebilir. Bizce, iradilik ilkesi, mirasçıların paylaşmayı arabulucu eşliğinde yapabilmesine dayanarak oluşturur. Bunun yanında, terekede yer alan taşınır ve taşınmazlar da aynı şekilde tarafların üzerlerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri özel hukuk konusudur. Sonuç olarak, kuşkusuz, miras hukuku ile ilgili uyuşmazlıklara arabuluculuk hükümleri uygulanabilecektir.

C. Arabuluculuğun Miras Hukukunda Uygulanmasının Yararları

Miras hukuku uyuşmazlıkları büyük çoğunlukla çalışmamızın esasını oluşturan mirasın paylaşılması konusunda yaşanmaktadır. Bazı ailelerde, mirasçılar arasındaki ilişki mirasbırakan hayatta iken dahi kopmuş, bazılarında mirasbırakanın tasarrufları aile ilişkilerini etkilemiş veya

⁶⁶ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 28331 sayılı ve 22.6.2012 tarihli Resmi Gazetede

⁶⁷ Arabuluculuk, uyuşmazlıkların kısa sürede çözümlenmesini sağlayan, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin alternatif çözüm yollarından biridir. Arabuluculuk hakkında detaylı bilgi için bkz, ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013; s.555 vd.; GOODMAN, Andrew: Arabuluculukta Etkili Taraf Vekilliği, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Başkanlığı, Ankara, 2017, s.15 vd.; SİĞRİ, Ünsal/VAROĞLU, Kadir: Müzakere ve Arabuluculuk, Siyasal Kitapevi, Ankara 2013, s.23; MOORE, Christopher: Arabuluculuk Süreci (The Mediation Process), Çev. Tarkan Kaçmaz/Mustafa Tercan, Nobel Yayınları, Adana, 2016; s.3; İLDIR, Gülgün: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003; s.88.

⁶⁸ 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu 3. Maddesiyle “Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.” Hüküm eklenmiştir. Ayrıca, 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanunla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na eklenen 5/A maddesi, ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki uyuşmazlıklarda, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olmasını dava şartı haline getirmiştir. Böylece, yukarıda belirtilen iş ve ticari alacaklar bakımından, arabulucuya başvurma iradi değil; zorunlu hale gelmiştir. Buna karşın, süreci devam ettirmek ve sona erdirmek bakımından taraflar için iradilik devam eder.

⁶⁹ YAZICI TIRTIK, Çiğdem: Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.35 vd.; ÖZBEK, s.1052 vd.

⁷⁰ ÖZBEK, s.1020 vd.

⁷¹ ÖZBEK, s.277.

aileye sonrada dâhil olan (ikinci/dini nikâhlı eş/evlilik dışı çocuk kişilerin varlığı mirasçıları uyuşmazlığa düşürmüş olabilir.

Miras hukuku ilişkileri, tıpkı aile hukuku ilişkileri gibi mahrem olması gereken bir alandır. Dar veya geniş aileyi ilgilendiren bu konu, aile ve toplumun sosyal yapısına uygun olarak olabildiğince barışçıl ilişkiler içinde çözümlenmelidir. Arabuluculuğun, gizlilik içinde yürütülmesi ve dışarıya kapalı olması bu şekilde çözümü destekler. Nitekim arabulucu, sadece mirasçılar ve varsa onların yasal ve iradi temsilcilerinin dâhil olacağı bir oturum yaparak, aile içerisindeki konuların dışarı yansımalarına engel olur. Arabulucu, gerekirse, özel görüşmeler yaparak, mirasçılar içindeki uyuşmazlıkları diğer mirasçılara dahi yansıtmadan çözebilir.

Arabuluculuğun, bir diğer faydalı noktası ise yargı yolundan daha esnek çözümler sunabilmesidir⁷². Hâkimlerin yetkileri kanunen belirlenmiştir. Hâkimin takdir yetkisinin tanındığı hallerde bu yetkinin sınırı çizilmiştir. Arabuluculuk ise sistematik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren ve bu surette çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlayan bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

Kanunumuzda düzenlenmese de günlük hayatta karşılaşılabilecek bir diğer önemli mesele mirasbırakanın hayvanlarının durumudur. Bilindiği gibi, ev hayvanları kanunlarımızda eşya olarak kabul edilmektedir⁷³. Mirasbırakan için çok değerli ve özel bir yere sahip olabilen hayvan, aslında onun malvarlığında yer alan bir taşınır mal olarak kabul edilir. Mirasbırakanın, sahip olduğu hayvan adına bir ölüme bağlı tasarruf yapmasında hukuken bir engel yoktur⁷⁴. Mirasbırakanın yazdığı bir vasiyetnamede köpeğinin bakımını kızına bırakması, İsviçre Medeni Kanunu'na kıyasla bizim hukukumuzda da yüküleme olarak kabul edilir⁷⁵.

Lehine yapılan bir yüküleme ile kendisine hayvan özgülenen mirasçının bu hayvanı istememesi ya da diğer mirasçıların da bu hayvanın kendilerine özgülenmesini istemesi durumunda, bir uyuşmazlık doğacaktır. Somut olayın konusunun, bir hayvan/canlı olduğu bir kenara bırakılıp, kanundaki gibi taşınır bir mal olarak düşünülürse, uyuşmazlık ortaya çıktığında şöyle bir yol izlenir. Hayvan salt taşınır mal olarak kabul edilirse TMK m.651/3 gereği, “mirasçılar bir tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda anlaşamazlarsa, o mal satılır ve bedeli bölüştürülür.” hükmü gereği, hayvanın satılıp bedelinin bölüştürülmesi gerekir. Kuşkusuz, ev hayvanı gibi bir hayvanın mirasçılar anlaşamadığı için satılması etik bir davranış olmayacaktır⁷⁶. Hayvanın manevi olmamakla birlikte maddi olarak çok büyük değeri varsa

⁷² ILDIR, s.25; MOORE, s.407 vd.; ÖZBEK, s.261.

⁷³ UYUMAZ, Alper: “Bir Hukuk Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvan Hakları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XX(3), 2016, s.139; Hayvanı taşınır eşya sayma kuralı Roma Hukukundan gelmektedir. Şu an hayvanların hukuki konumu olarak üzerinde uzlaşmış tek bir görüş yoktur. Türk Hukuku gibi bazı hukuk sistemleri hayvanları eşya olarak kabul etmektedir. (Örneğin, TMK m.768). Hayvanları eşya sayan görüşte, yine de hayvanlara karşı eziyet edilmemesi ve işkence görmemesi gerektiği kabul edilerek, onları çevrenin korunması kapsamında korumak gerektiği düşünülür. Bu görüşte, hayvanlar kişiler gibi hak öznesi olamazlar; çünkü hak ehliyeti yalnızca insanlara bahşedilmiştir. Bazı kişiler ise hayvanların kişi benzeri olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürer. Bu görüş, hayvanların kendilerine özgü bir şekilde hak ehliyetine sahip olabileceğini hatta bunun tüzelkişiliklerin hak ehliyetine benzerliği gerektiğini düşünürler. Hayvanları, kişi olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünenler ise onların kısmen düşünülmesine ve özellikle duygusal olarak hissedebilmelerine ve acı çekebilmelerini vurgular. Bu görüş, hangi hayvanların hak sahibi olması gerektiğinin belirlenmesinin zorluğu ve hayvanların hak sahibi olsalar da bunu bizzat kendilerinin kullanmasının mümkün olmamasından dolayı oldukça eleştirilmiştir. bknz. KOÇHİSARLIOĞLU Cengiz/SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN Özlem, “Hayvanın Hukuki Konumu”, Journal of Yaşar University, 8, s.1710 vd. Bizce, hayvanlar sırf canlı oldukları için birtakım temel haklara sahip olabilmelidir. Zira hayvanların hiçbir şey hissedemeyen bir masa veya kalemden farklı olarak değerlendirilmesi gerekir. Hayvanlar eşya olarak kabul edilse dahi onların yaşama, eziyet çekmeme veya işkence görmeme hakları da olmalıdır. Nitekim 15 Ekim 1978 tarihinde, “Hayvan Hakları Evrensel Beyanamesi” kabul edilmiş ve hayvanların bazı temel hakları kabul edilmiştir. Hayvan haklarının iyileştirilmesi amacıyla Alman Medeni Kanunu 90. maddesine “Hayvanlar nesne değildirler. Özel yasalarla korunurlar. Nesnelere ilişkin hükümler, hayvanlara ilişkin aksi yönde hüküm bulunmadığı durumda uygulanırlar.” şeklinde hüküm eklenmiştir. Yine benzer şekilde, İsviçre Medeni Kanunu’na “hayvanlar nesne değildirler, aksine hüküm yoksa, nesnelere ilişkin düzenlemeler hayvanlar için de geçerlidir.” hükmü eklenmiştir.

⁷⁴ İsviçre Medeni Kanunu 482/4’ e göre, “Bir hayvana yapılan ölüme bağlı kazandırma, onunla uygun tarzda ilgilenme yüklemesi/mükellefiyeti olarak kabul edilir.” Dolayısıyla, hayvan sahibi mirasbırakan yaptığı bir ölüme bağlı tasarrufla, mirasçılarından hayvanlarına bakmasını isteyebilir ve bu yüküleme olarak kabul edilir.

⁷⁵ Yüküleme, her ilgi tarafından yapılması talep edilen ve yüklenilen kişiye alacak hakkı sağlamayan, mirasbırakanın yasal veya atanmış mirasçılarına ölüme bağlı tasarruf ile yaptığı miras hukukuna özgü son bir iştir. SEROZAN/ERGIN, s.398 vd.

⁷⁶ Hatta böyle bir durumun varlığının öğrenilmesi halinde, hayvan hakları derneklerinin dahi yüklemenin ilgilisi sıfatıyla davaya müdahil olmaları düşünülebilir.

örneğin bir yarış atı olsa da bu durum kabul edilmemelidir.⁷⁷ Bu şekilde bir olay bakımından arabuluculuk yolunun tercih edilmesi, uyuşmazlığın çözümünün çok kısa olması göz önüne alındığında, hem uyuşmazlık konusu hayvanın bakımı hem de mirasçılar arasındaki sorunun giderilmesi bakımından yararlı olur. Arabuluculuk müzakerelerinde, hayvanın bakımı ve yerleşimiyle ilgili daha farklı ve taraflara uygun çözümler bulunabilir. Bu kapsamda örneğin uyuşmazlık konusu hayvanın mülkiyetinin bir mirasçıda semerelerinin bir kısmının diğer bir mirasçıda kalmasına karar verilebilir. Ev hayvanı gibi taşınması kolay bir hayvan için ise hayvanın belirli aralıklar ile bakımının mirasçılar arasında paylaşılması konusunda uzlaşma sağlanabilir.

Aile konutu bakımından da yukarıda belirtildiği gibi TMK' da özel düzenleme mevcuttur. Uygulamada özellikle, mirasbırakanın sonradan başka bir evlilik yapması ve mirasçılar arasında her iki evlilikten doğan çocukların olması durumunda, aile konutunun akıbeti oldukça tartışmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, miras hukukunda aile konutunun sağ kalan eşe özgülenmesine yönelik bir hüküm bulunmaktadır. Buna karşın, uygulamada her zaman sağ kalan eş ile mirasçılar arasındaki ilişki gereği sağ kalan eş bu hakkını kullanamamaktadır. Bu anlamda, gerek aile konutunun akıbetinin kolaylıkla belirlenmesi gerekse bunların aile içinde kalması bakımından arabuluculuk faydalı olacaktır.

D. Arabuluculuk Süreci

Mirasın paylaşılmasının arabulucu müzakereleri ile yapılabilmesi için öncelikle, mirasçılarının hepsinin bu çözüm yolunu kabul etmeleri gerekir. Bir diğer deyişle, mirasçılardan herhangi biri yargı yolunu seçmek isterse artık arabuluculuk yöntemine başvurulamaz. Bunun yanında, mirasçılarının hepsinin arabulucunun şahsında da anlaşmaları gerekir. Mirasçılarının hepsi, süreci yönetecek arabulucu üzerinde anlaşmalıdır. Yine, bir mirasçının başka bir arabulucuyu seçmesi durumunda, bu konuda bir anlaşma sağlanamayacaktır. Özetle, miras hukukunda arabuluculuk yönteminin seçilebilmesi için tüm mirasçılarının oybirliğiyle hem arabuluculuk sürecine hem de arabulucunun şahsına katılmaları gerekir.

Mirasın paylaşılmasına ilişkin hak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığından⁷⁸, mirasçı mirasın paylaşılması, paylaşma usulünün arabuluculuk yöntemiyle yapılması ve arabulucunun seçimi konusunda iradi temsilci kullanabilir. Uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayabilecek uzman kişiler de müzakerelerde hazır bulundurulabilir⁷⁹.

Tüm mirasçılarının bu iki hususta anlaşabilmeleri durumunda, arabuluculuk süreci başlar. Mirasçılarının, hem arabuluculuk hem de arabulucunun şahsında anlaşmasından sonra, belirlenen arabulucu tarafları en kısa sürede bir araya getirmek amacıyla bir oturum günü ve oturum yeri belirler. Bu oturumda, taraflar kendi miras paylarını belirleyebilecekleri gibi önceden hâkim tarafından belirlenmiş paylara da riayet edebilirler⁸⁰.

HUAK m.15' e göre, taraflar, emredici hukuk kurallarına aykırı olmamak kaydıyla arabuluculuk usulünü serbestçe kararlaştırabilirler. Mirasın paylaşılması hem miras paylarının belirlenmesini hem de bu belirlenen paylara göre terekenin paylaşılmasını kapsar. TMK m.646/2' ye göre, aksine düzenleme olmadıkça mirasçılar, paylaşmanın nasıl yapılacağını serbestçe kararlaştırırlar. Daha sonra terekede malvarlıkları gerek tapu kayıtları gerekse mirasçılarının beyanlarıyla belirlenir. Mirasçılarının terekeye dâhil malvarlıklarının varlığı veya yokluğu ile ilgili bir iddiaları olduğu zaman bu durum görüşmeye ara verilip incelenebilir. Taraflar, aynı mahkemede gibi keşif yapılmasını veya bir uzmandan görüş alınmasını da talep edebilirler. Böyle bir durumda, oturuma ara verilip uyuşmazlık konusu yerin keşfi yapılabilir. Örneğin, terekede bir apartman dairesinin olduğu ve bir mirasçının bu daireye bakım yaptırdığını iddia

⁷⁷ Bu halde, hayvanın TMK m.653 kapsamında özel anı değeri olan eşya olarak kabulü gerekir. İlgili madde uyarınca, aile için özel anı değeri olan eşya, mirasçılardan birinin karşı çıkması hâlinde satılamaz. Mirasçılar arasında anlaşmazlık çıkarsa sulh hâkimi, yerel âdetleri, âdet yoksa kişisel durumları göz önünde tutarak bu eşyanın, payına mahsup edilmek veya edilmemek suretiyle mirasçılardan birine özgülenmesine ya da satılmasına karar verir.

⁷⁸ OZANEMRE YAYLA, s.174.

⁷⁹ Bu kişiler, aileye uzun yıllar hizmet etmiş aile emektarı, aileyi yakinen tanıyan kişiler, mirasçı olmayan aile üyeleri olabilir. Bu kişilerin oturuma katılmalarına da diğer mirasçılarının onay vermesi gerekir. Ayrıca, arabuluculuğa hâkim olan gizlilik esası bu kişiler için de geçerlidir.

⁸⁰ Zira TMK m.650, emredici nitelikte bir hüküm değildir. Bu maddede mirasçılar, paylarını belirleyemezse hâkimden talep edebileceklerini düzenler. Her ne kadar uygulamada, mirasçılar öncelikle hâkimden miras payının belirlenmesini talep etse de kendilerinin miras paylarını belirlemesine de yasal bir engel yoktur. Aynı şekilde, OZANEMRE YAYLA, s.176.

etmesi veya bir meyve bahçesinde meyvelerin o anki piyasa değerinin belirlenmesi için ilgili yerlere gidilebilir. Arabulucu, böyle bir durumda, görüşme tutanağına tarafların uyuşmazlık konusu yerin gezilip görülmesi konusunda anlaştıklarını ve bu nedenle görüşmelerin bir sonraki oturuma ertelenmesine karar verildiğini yazıp imzalatır. Dolayısıyla, taraflar arabuluculuk görüşmelerinde, hangi malvarlığı değerinin hangi mirasçıya özgüleneceğine karar verebilirler. Örneğin, bölünemeyen bir malın, denkleştirme bedelinin ödenmesi halinde bir mirasçıya özgülenmesine karar verilmişse, arabuluculuk görüşmeleri sırasında bu bedelin ne kadar olacağı, ne zamana kadar ödeneceği, ödenmezse faiz işlenip işlenmeyeceği ve faiz oranı belirlenir. Bu miktar ve süreler, tutanağa geçirilir⁸¹.

Tereke içerisinde tarım arazisinin olması durumu, özellikli bir durumdur. Zira 5403 sayılı Kanunda değişiklik yapan 6537 sayılı Kanun uyarınca, tarımsal araziler ekonomik bütünlüğünü korumak adına Bakanlıkça belirlenen miktarlar altında bölünemez⁸². Aynı Kanun'a göre, tarımsal arazilerin devri konusunda mirasçılardan bir yıl içerisinde anlaşmaları gerekir. Esasında arabuluculuk yönteminin hızı düşünülürse, bu süre 2-4 haftaya dahi düşebilir. Nitekim mirasçılar bir araya gelerek kendilerine miras kalan tarım arazisinin işletilmesinin veya mülkiyetinin kime ait olacağına karar verebilirler. Zira mirasçılardan kendilerinin anlaşamaması durumunda, olay hâkim önüne geldiğinde, hâkim resen ehil olan bir mirasçı belirleyip tarım arazisinin o mirasçıya atanmasına karar verecektir. Arabuluculuk görüşmelerinde, taraflar özgür iradeleriyle, tarım arazisinin kullanımı ve işlenmesi konusunda, kanunun emredici düzenlemelerine aykırı olmadıkça, karar alabilirler.

Terekedeki taşınır mallar bakımından malın geçerli devri için zilyetliğin devri gerekir. Bir taşınır mala zilyet olan bir mirasçının o maldaki zilyetliğinin devam etmesine karar verilmişse, bu durum tutanağa geçirilir ve mal ilgili mirasçıda kalır. Bir malın zilyetliğinin başka bir mirasçıya geçirilmesi karar verilmişse, tercihen, hangi mirasçıya zilyetliğin devredileceği, ne zaman devrin gerçekleşeceği, devir tarihine kadar alınabilecek koruma önlemleri ve taşınır malın durumu tutanağa yazılmalıdır. Ayrıca, mirasçılardan talebi üzerine belirlenene tarihte devir yapılmaması halinde ifa edilmek üzere bir ceza koşulu da öngörülebilir⁸³.

Taşınmazlar bakımından ise durum biraz daha farklıdır. TMK m.706/2' ye göre, ölüme bağlı tasarruflar kendilerine özgü şekillere tâbidir. Bu hüküm sebebiyle, mirasbırakan kişi, bir taşınmazın bir mirasçısına bırakmış ve diğer mirasçılar arabuluculuk müzakerelerinde mirasbırakanın tasarrufuna göre paylaşmayı kabul etmiş ise zaten bu mirasçı taşınmaz üzerinde kendiliğinden hak sahibi olacaktır⁸⁴.

Buna karşın, mirasbırakan bir ölüme bağlı tasarruf yapmamış veya mirasçılar oybirliği ile mirasbırakanın paylaşma kurallarından başka şekilde paylaşmayı kabul etmiş iseler durum farklılaşacaktır. Bu halde, bir taşınmazın kime ait olacağına arabuluculuk görüşmelerinde karar verilecektir. Mirasçılardan, arabulucu görüşmelerinde belirli taşınmazın bir mirasçıya devri üzerinde anlaşmaları durumunda, bu anlaşmanın arabuluculuk tutanağına geçirilip taraflarca imzalanması gerekir. Burada belirlenmesi gereken bir husus, mirasın paylaşmasına dair arabuluculuk anlaşma tutanağının, tapuda devir için gerekli olan sebebin varlığını oluşturup oluşturamayacağıdır⁸⁵.

Konuyla ilgili Yargıtay 10.12.1952 tarih ve 2/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre⁸⁶, miras paylaşma sözleşmesi taşınmaz devrini bile içerse, TMK m.676' ya göre miras paylaşma sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmışsa devir için yeterlidir ve Tapu Kanunu 26. maddesine göre düzenlenecek bir resmi senet gerekmez. Bu açıdan bakıldığında, arabuluculuk anlaşma metni,

⁸¹ Bunu, işe iade davalarında, işe iade yönünde anlaşılması halinde, işe ne zaman döneleceğinin, işe dönülmezse ne kadar tazminat alınacağına belirtilmesine benzetebiliriz.

⁸² EREN/BAŞPINAR, s.162 vd.

⁸³ Arabuluculuk belgesine cezai şart konulabileceği hakkında bkz. <http://www.adb.adalet.gov.tr/sablonlar/isciisverenuyusmazliklari.pdf> (ET: 01.05.2019)

⁸⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/ÖZDEMİR, s.297.

⁸⁵ Taşınmazların tescilinin sonuç doğurmasında Tapu Kanunundan kaynaklı bir engel vardır. Öncelikle bilindiği gibi, taşınmaz mülkiyetinin kazanılması için tapu siciline tescil zorunludur. Tescil için öncelikle yetkili kişinin tescil talebinde bulunması ve bu kişinin tasarruf yetkisini ve tescilin sebebinin belgelenmesi gerekir. Hukukumuzda kabul edilen sebebe bağlılık ilkesi gereği, taşınmazın devrini gerektiren sebebin belgelenmesi gerekir.

OĞUZMAN/SELİÇİ/ÖZDEMİR, s.172.

⁸⁶ Resmî Gazete 13.3 1953, sayı 8358.

yazılı şekilde yapılmış bir sözleşmedir. Bu yazılı metnin oluşmasındaki sürece arabulucunun katılması, belgenin hukuki niteliğini değiştirmeyecektir. Bu nedenle, kanaatimizce, arabuluculuk müzakereleri sonucunda yazılı şekilde yapılmış bir paylaşma metni, adı arabuluculuk son tutanağı olarak geçse de geçerli olmalıdır.

Uygulamada, tapu müdürlüklerinde arabuluculuk anlaşma belgesi ilam niteliğinde olmadığından, buna dayanarak tapuda devir işlemi yapılamamaktadır. Tapuda bu belge ile işlem yapılmaması da arabuluculuk müzakereleri sonucu imzalanan belge her halükarda anlaşma metnidir. Bu metin geçerli ve tarafları bağlayıcı olacaktır. Bu belge, mahkemede kesin delil niteliği taşır. Taraflar, bu belge ile tescil davası açıp tescile yanaşmayan mirasçıyı tescile zorlayabilir.

Burada belirtilmesi gereken husus, arabulucunun tapuda bu şekilde bir sorun yaşanabileceğini taraflara imzalamadan önce bildirmesi gerekliliğidir. Hatta buna ek olarak taraflara ceza koşulu önerebilir. Bunun yanında, arabuluculuk metninde, devir ve ödemenin aynı gün olacağı gibi seçenekler de sunabilir. Önemli olan, anlaşma metninde net ve açık ifadeler ile icra edilebilirliğe müsait anlaşma metinleri hazırlanmasıdır.

E. Arabuluculuk Tutanağının Düzenlenmesi Ve Hükmü

Taraflar, arabuluculuk müzakereleri sonrasında anlaşmaya veya anlaşmamaya karar verebilirler. Öncelikle belirtmek gerekir ki her iki durumun tutanağa geçirilmesi gerekir. Taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varamazlarsa, anlaşamadıkları yönündeki iradeleri tutanağa geçirilip taraflarca imzalanır. Bu belgeden sonra, tarafların dava yoluyla mirasın taksimini istemeleri mümkündür.

Tarafların anlaşması durumunda ise tarafların üzerinde anlaştıkları hususlar açıkça ve net olarak belirtildikten sonra taraflarca imzalanmalıdır. Taraflar dilerlerse, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler⁸⁷. Sulh mahkemesi hakimi tarafından icra edilebilir şerhi içeren anlaşma tutanağı, ilam niteliğinde belge sayılır⁸⁸.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz. Dolayısıyla, mirasçılardan mirasbırakanın terekesini arabuluculuk müzakereleriyle paylaşıp anlaşmaya varması durumunda, mirasçılar paylaşılan malvarlıkları bakımından paylaşma davası açamaz.

VI. SONUÇ

Mirasın paylaşılması, mirasçılar arasında miras paylaşma sözleşmesinin akdedilmesi ile ya da hâkimden mirasın paylaşılmasının talep edilmesiyle gerçekleşir. Mirasın paylaşımının dava ile yapıldığı durumlarda, mirasın paylaşılması davalarının çok uzun sürdüğü ve bunun mirasçıları maddi ve manevi açıdan yorduğu söylenebilir. Mirasın paylaşılması, özellikle mirasçı sayısının çok olduğu veya mirasçılara ulaşmanın zor olduğu zamanlarda sürecin oldukça uzun geçmesine sebep olabilir. Bazı ailelerin karmaşık yapısı da sürecin uzamasına veya paylaşımın yapılmasının karmaşık hale gelmesine sebep olabilir.

Mirasın paylaşılmasının arabulucu eşliğinde yapılması kanunen mümkündür. Buna dayanak olarak, mirasçıların irade özgürlüğü verilebilir. Mirasçılar, kanuni istisnalar saklı kalmak kaydıyla, mirası diledikleri gibi paylaşabilirler. Bizce, mirasçıların diledikleri gibi paylaşımının kapsamına paylaşmanın usulü de girer. Mirasçılar, oybirliği ile karar aldıkları sürece, mirasın paylaşımını arabuluculuk yöntemi ile yapabilir.

Miras paylaşımının arabuluculuk yöntemi ile yapılması, öncelikle, paylaşmanın dava yoluna kıyasen daha kısa sürmesini sağlar. Bunun yanında, yargılama giderleri bakımından arabuluculuğun daha ucuz bir yöntem olduğu söylenebilir. Dava açılması durumunda yıllar sürecek bir miras paylaşımı, arabuluculuk yöntemiyle bir veya iki görüşme sonrası sona erebilir. Mirasçıların kendi aralarında anlaştıkları konuların tekrar müzakere edilmemesi süreci kısaltacaktır. Mirasçılar, arabuluculuk görüşmelerinde, en çekişmeli ve uygulamada uzun süren konularda, kendilerine uygun çözüm yöntemini arabulucunun yardımıyla bulabilirler. Özellikle,

⁸⁷ HUAK m.18/2' ye göre, Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir.

⁸⁸ Miras hukuku bakımından bu mahkeme sulh hukuk mahkemesi olacaktır.

tereki içerisinde bölünemeyen bir malın, aile belgesi ve anı eşyası ya da aile bireyleri için önemli olan bir hayvan olduğu durumlarda arabuluculuk oldukça yararlı olur. Bunun en temel sebebi, tarafların yargı yoluna nazaran esnek çözümler üretebilmesidir. Arabuluculuk sürecinin gizli olması da miras paylaşımında arabuluculuk yönteminin tercih edilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk: “Miras Hukukunda Paylaşma Kuralı”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), 2006, s.121-159.
- DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut: Türk Özel Hukuku, Cilt IV Miras Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul 2015.
- ERDOĞAN, Kemal: “Tarım Arazilerinin Miras Yoluyla İntikali”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(1), 2016, s.123-179.
- EREN, Fikret /BAŞPINAR, Veysel: Toprak Hukuku, Ankara 2017.
- EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan: “Terekedeki Münferit Mallar İçin Kısmi Paylaşma Davası Açma İmkânının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Legal Yayınları, İstanbul, 2012, s.1063-1085.
- GINALI, Ayşe: “Mükellefin Ölümü Halinde Mirasçılarının Sorumluluğu”, İstanbul SMMMO Mali Çözüm, (103), İstanbul, 2011, s.231-238.
- GENÇCAN, Ömer Uğur: Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- GEZDER, Ümit: “Mirasın Paylaşılmasında Aile Konutunun ve Ev Eşyasının Sağ Kalan Eşe Özgülenmesi”, İÜHFİM, LXV(2), s.237-352.
- GOODMAN, Andrew: Arabuluculukta Etkili Taraf Vekilliği, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Başkanlığı, Ankara, 2017.
- ILDIR, Gülgün: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.
- İNAN, Ali Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hakan: Miras Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.
- KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz /SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN, Özlem: “Hayvanın Hukukî Konumu”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi Özel Sayısı, 2, 2013, s.1691-1723.
- MAMÛK, Damla: “Mirasın Paylaşılmasında Mirasçılarının İrade Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün İstisnaları”, Ankara Barosu Dergisi, (2), 2013, s.315-330.
- MOORE, Christopher: Arabuluculuk Süreci (The Mediation Process), Çev. Tarkan Kaçmaz/Mustafa Tercan, Nobel Yayınları, Adana, 2016.
- OZANEMRE YAYLA, Hatice Tolunay: Mirasın Paylaşılması, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.
- ÖZUGUR, Ali İhsan: Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku Cilt: 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- SARI FİDAN, Özlem: Miras Ortaklığı, Adalet yayınları, Ankara 2016.
- SEROZAN, Rona/ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.
- SİĞRİ, Ünsal/VAROĞLU, Kadir: Müzakere ve Arabuluculuk, Siyasal Kitapevi, Ankara 2013.
- ŞENOCAK, Zarife: “Miras Hukukunda Sağ Kalan Eşin Aile Konutunun ve Ev Eşyasının Özgülenmesini Talep Etme Hakkı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 25(2), Haziran 2009, s.97-29.
- UYUMAZ, Alper: “Bir Hukuk Sorunsalı Olarak Güncel Gelişmeler Işığında Türkiye’de Hayvan Hakları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XX(3), 2016, s.133-184.
- YAZICI TIRTIK, Çiğdem: Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.